

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

İlâhiyat Fakültesi Dergisi

The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam

Review of The Faculty of Theology

ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

**Arap Edebiyatında Ninniler ve Dil-Toplum Işığındaki
Yansımaları**

Lullabies in Arabic Literature and Their Reflections in the Light
of Language-Society

Yazarlar / Authors

Davut ORHAN

Öğr. Gör, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Temel İslam Bilimleri. Bolu / TÜRKİYE

arapedebiyati@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9826-6207>

Muhammet ABAZOĞLU

KSÜ İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Doktora Öğrencisi,

Kahramanmaraş / TÜRKİYE

m.abaz555@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2153-3909>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi/ Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 06/11/2018

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 21/12/2018

Makale Yayın Tarihi: 31/12/2018

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Temmuz-Aralık / July-December

Yıl/Year: 16 **Sayı/Issue:** 32 **Sayfa /Page:** 113-136

Atıf/Citation: Orhan, Davut-Abazoğlu, Muhammet. "Arap Edebiyatında Ninniler ve Dil-Toplum Işığındaki Yansımaları". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (Aralık 2018): 113-136.

• *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

Arap Edebiyatında Ninniler ve Dil-Toplum Işığındaki Yansımaları

Özet

Çocuk edebiyatı çerçevesinde ele alınan Arap Edebiyatında Ninniler ve Dil-Toplum Işığındaki Yansımaları adlı bu çalışmada sözlü halk kültürünün en önemli unsurlarından biri olan ninnilere değinilmiştir. Bilindiği gibi ninniler bir toplumun inancı, sosyal yapısı ve düşüncesine ilişkin önemli ipuçları taşıyan sözlü halk kültürünün önemli bir türüdür. Çocuğun annesinden ilk duyduğu sözlerden olması hasebiyle ninniler gerek insan hayatında ve gerekse edebiyatta önemli bir öneme haizdir. İhtiva ettikleri mesajlarıyla içinde doğdukları toplumun sosyal, kültürel ve dinî yapısına ışık tutan ninniler, özellikle çocuk eğitiminde vazgeçilmez bir unsur olup üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir edebi tür olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Edebiyat, Arap, Ninni, Dil, Toplum

Lullabies in Arabic Literature and Their Reflections in the Light of Language-Society

Abstract

This study named "lullabies in Arabic language in the context of children literature" examines the lullabies as an important element of folk culture. Lullabies are an important type of oral folk culture that bears clues not only about beliefs but also about the social structure and thinking of a society. Lullabies have an essential role in the human life and literature due to the fact that they are the first communication and first words between mother and child. The lullabies, which illuminate the social, cultural and religious structure of the society in which they were born, represent a literary genre that is very important to emphasize and constitute an indispensable element of the education of children.

Keywords: Child, literature, Arab, lullaby, Language, Society

GİRİŞ

Çocuk Edebiyatı, 15 yaş altı çocuklar için konuları, karakterleri ve kullanılan dil özelleştirilerek hazırlanan edebi eserlerin oluşturduğu edebiyat koludur. Modern anlamda bu tür XVIII. asırda Avrupa'da başlamış ve XX. yüzyılda altın çağını yaşayarak devam etmiştir. Günümüzde çocuk edebiyatı alt başlığında yeni bir edebiyat türü olarak kabul edilmeye başlanan bu edebî ürünler, dünya çapında olduğu gibi Arap âleminde de giderek büyük ilgi görmüş ve bu türe ilişkin parçalar, edebi dergilerde yer almasının yanı sıra bu türün derlendiği müstakil eserler de yayımlanmıştır.

Ninni kişinin bebekliğinde annesinden başka bir ifade ile ilk öğretmeninden duyduğu ilk sözlerdendir. Bütün kültürlerde olduğu gibi Arap edebiyatında da ninnilerin gerek kültürel gerekse eğitim açısından önemli bir yeri bulunmaktadır. Duyguyu ve sevgiyi iletmenin araçlarından biri olan ninnilerden bahsetmek hakikatte anneden ve onun çocuğuna olan sevgisinden, inancından ve duygulardan bahsetmek demektir.¹

Arap edebiyatı bağlamında konuya ilişkin yapılan araştırmada, çocuk edebiyatı kapsamına giren edebi ürünlerin, cahiliye Arapları döneminde bilinmesiyle birlikte, Müslümanların çocuklara verdikleri önemden dolayı olsa gerek İslâm'ın ilk döneminden itibaren daha da gelişip, zenginleştiği anlaşılmaktadır. Nitekim II. İslâm Halifesi Hz. Ömer r.a. (ö. 23/644) çocuk eğitimlerinin, çocukların yaşına uygun olan şiire önem vermelerini ve çocuklara öğretmelerini emrettiği nakledilmiştir. Ayrıca Gazzalî (ö. 505/1111), İbn Hazm (ö. 456/1064) gibi pek çok Müslüman bilgininin de çocuklara yönelik edebi türlerin çocuklara öğretilmesini tavsiye ettiği ve bu hususta ciddi bir caba sarfettiği görülmektedir.²

Binaen aleyh bu çalışmada, çocuklara yönelik sözlü halk edebiyatının önemli bir unsuru olan ve günümüz Arap edebiyatında أغنية المهد (Beşik şarkısı) ya da ترنمة المهد (Beşik melodisi) adı verilen ninniler ele alınacaktır. Çocuğun uyutulması, eğlendirilmesi, sustu-

¹ el-Ma'rife, "Edebu'l-Atfâl", erişim: 15 Ağustos 2018, <https://www.marefa.org/>; Bilgicik.com, "Çocuk Edebiyatı Nedir", erişim: 20 Ağustos 2018, <http://www.bilgicik.com/yazi/cocuk-edebiyati-nedir-cocuk-edebiyati/>.

² Muhammed Hasan Bernağış, *Edebu'l-Atfal Ehdâfuhu ve Simâtuhu*, 2. Baskı (Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1996), 233-234.

rulması esnasında terennüm edilen ninniler, Klasik Arap sözlüklerinde أغاني الترقيص (Sevecenlik), التهليل (alkışlayarak şarkı söylemek), (Dans şarkıları) vb. birçok ad ile ifade edildiği görülmektedir.³

Genel olarak bakıldığında çocuk edebiyatı türlerinden biri olan ninnilere, farklı eserlerde karşılaşmakla birlikte bu alanda ilk ciddi çalışmayı yapan- derleyen ve bunları bir kitapta toplayanların Araplar olduğu görülmektedir. Carl Brockelmann (ö. 1956), hicrî IV. yüzyılda Ebû Abdullah Muhammed b. el-Mu'allî el-Ezdî adlı bir Âlimin, ninnilere yönelik bir çalışma yaparak bunları *et-Terkıs* adını verdiği bir kitapta derlediğini zikretmektedir.⁴ Günümüzde kayıp eserler arasında bulunan bu kitabın içeriğine ve müellifine Abdulkadir el-Bağdadi'nin (ö. 1093/1682) "*Hızanetu'l-Edeb ve Lubbû Lubabi Lisani'l-Arab*", Yakut el-Hâmevi'nin (ö. 626/1229) "*Mu'cemu'l-Udebâ*" ve Katib Çelebi'nin (ö.1068/1657) "*Keşfu'z-Zunun 'en Esamil'l-Kutub ve'l-Funûn*" adlı eserleri yanı sıra birçok kaynakta değinildiği görülmektedir. Nitekim ünlü hadis âlimi ve hâfızı İbn Hacer el-Askalanî (ö.852/1449) "*el-İsabe fi Temyizi's-Sahâbe*" adlı eserinin Şeyma maddesinde, Muhammed b. el-Mu'allî el-Ezdî'nin⁵ "*et-Terkıs*" adlı eserinden naklederek, Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)'in süt kız kardeşi Şeyma'nın, söylediği bir ninniye, zikretmektedir.⁶

يا ربنا ابق لنا محمدا * حتى اراه يافعا و امردا"

ثم اراه سيدا مسودا * وأكبت أعاديته معا والحسدا *

"وأعطه عزا يدوم أبدا"

"Ey rabbim! Muhammedî bağışla bize * Ta ki o'nu büyümüş/
genç göreyim"

"Onu önder olarak göreyim * Kötülüklerle onunla beraber karşı

³ Müssetü'n-Nûr li's-Sakâfeti ve'l-İ'lâm, " Terânimü'l-Mehdi fi't-Türâsi's-Şa'bi", erişim: 04 Eylül 2018, <http://www.alnoor.se/article.asp?id=110670>.

⁴ Mahmut b. İsmail Ammar, "el-Kiyemu't-Terbeviyye ve'l-İctimâ'iyye fi Enâşidi'l-Mehdi 'inde'l-'Arab", *Ummul Kura Üniversitesi Şer'i İlimler ve Dil Edebiyat Dergisi* 29/17, (2004): 792.

⁵ Biyografi eserlerinde bu kişiye ilişkin bilgiler kısaca verilmiştir. Doğum veya vefat tarihine ilişkin herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak hocaları ve talebeleri göz önünde bulundurulduğunda h. 275-375. Yılları arasında yaşamış olma ihtimali yüksektir. (bk. Ammar, "el-Kiyemu't-Terbeviyye", 850)

⁶ İbn Hacer el-Askalanî, *el-İsabe fi Temyizi's-Sahâbe* (Beyrut: Dâru'l Kutubi'l-İlmiyye), 8:123.

koyayım”

“O’na ebedi sürecek bir izzet ver Allah’ım!”

Suyutî de (ö.911/1505), “*el-Muzhir*” adlı eserinde söz konusu eserden on iki defa alıntı da bulunması yanı sıra “*Buğyetul-Vu’at*” adlı eserinde de zikretmektedir.⁷ Arap edebiyatında ninnilere ilişkin günümüze ulaşan örneklerle (klasik ninni türleri) bakıldığında içerik ve üsluplarına ilişkin bir fikir yürütmemiz mümkün hale gelmektedir.

1. KLASİK ARAP EDEBİYATINDA NİNNİLER

Ninni: Çocuğun uyumasının sağlanması, ağlamasının durması veya çocukları oynatırken kafiyeli, ölçülü sözcükler terennüm etmektir. Asırlar boyu nesilden nesile aktararak gelen ve genelde söyleyeni belli olmayan sözlü halk folklorunun önemli bir parçası olan ninniler söyleyeninin o andaki ruh durumunu yansıtmaya ile birlikte kişinin inancı, sosyal çevresi, kültürü vb. birçok detayı içerisinde barındırmaktadır.⁸

1.1. Ninnilerin Ortaya Çıkmasındaki Amiller ve Ninni Çeşitleri:

Ninniler genelde çocuk uyutulmaya çalışılırken söylenmesiyle birlikte anne onu emzirirken, eğlendirirken, sustururken, banyo ederken, çocuk emeklerken, yürümeye başlarken de söylenmektedir. İnsanları ninni terennüm etmeye sevk eden ana faktörler pek çok olmakla birlikte başlıcaları şunlardır:

1.İnsanoğlu tabiatının, müziğe olan meyli ve insanoğlunun içindeki duyguları bir şekilde dışarı vurma isteği.

2.Çocuğun hareket kabiliyetini artırmanın, konuşmayı öğretmenin, çocuğu oynatmanın, ağlayan çocuğu susturmanın veya çocuğu uyutmanın bir aracı olarak görülmesi.⁹

Arap edebiyatında konuya ilişkin örneklerle bakıldığında bu türe birçok ad verilmesiyle birlikte genelde çocukları uyutmaya amaçlayan ninnilere, “Beşik şarkısı” anlamında “أغنية مهد” çocukları oynat-

⁷ Ammar, "el-Kiyemu't-Terbeviyye", 793.

⁸ Ahmed Ebû Sa'd, *Eğâni Tarkisi'l-Atfâl 'İnde'l-Arap Munzû'l-Cahiliyyeti Hatta'l-Asri'l-Emevi* (b.y. Dâru'l-İlm li'l-Melayîn, 1982), 2: 19; Bernağış, *Edebu'l-Atfal*, 234.

⁹ Ebû Sa'd, *Eğâni Tarkisi'l-Atfâl*, 19.

maya yönelik ninnilere ise “Oyun şarkısı” anlamında “أغنية ترقيص” denildiği görülmektedir.¹⁰

1.2. Arap Edebiyatında Ninni İçerikleri ve Örnekler:

Ninniler, esasen çocuğun uyumasını istemekle birlikte kimi ninniler çocuğa olan sevgiyi belirtme, dinî ve ahlâkî öğütler verme, dilek, temenni, sevgi, övgü, yergi, şikâyet, üzüntü, ayrılık, korkutma gibi ifadeler içerdiği görülmektedir.

✓ Ashab-ı Kiramın büyüklerinden olan Zübeyr b. Avvam r.a. (ö. 36/656) oğlu ‘Urve’yi veya Abdullah’ı (ö. 94/713) oynatırken söylediği ninni:¹¹

“أزهر من آل بني عتيق * مبارك من ولد الصديق * ألدُّ كما ألدُّ ربي!”

“Beyaz yüzlüm (gülyüzlü)! ‘Âtikoğulları soyundan *

Mübarektir o, Sıddık evladından *

Severim onu kendi tükürüğümü sevdiğim gibi.”

Bu ninnide, çocuğun fiziki güzelliği övülmekle birlikte Zubeyr b. Avvam’ın Hz. Ebu Bekir’in damadı olduğuna işaret edilmiş, Hz. Ebü Bekir’in ‘Âtik ve Sıddık adlarına atıfta bulunulmuştur.

✓ Hz. Ebu Bekir’in kızı ve Zübeyr b. Avvâm’ın eşi Esma (ö. 73/ 692) çocuğu Abdullah b. Zübeyr’i (73/692) oynatırken söylediği ninni:¹²

“أبيض كالسيف الحسام الإبريق * بين الحواري وبين الصديق”

“ظني به ورتب ظنَّ تحقيق * والله أهل الفضل أهل التوفيق”

“أن يحكم الخطبة يعي المسليق * ويفرج الكربة في ساع الضيق”

“إذا نبت بالمقل الحماليق * والخيال تعدو زما برازيق”

“Keskin saf bir kılıç gibi beyazdır* Sıddık ile Havarî (Zübeyr b. Avvâm) neslindedir.”

“Onda gerçekleşmesini umduğum güzel emellerim var * Allah

¹⁰ Ebû Sa’d, *Eğâni Tarkisi’l-Atfâl*, 20.

¹¹ Ebû ‘Usman Amr b. Bahr el-Câhız, *Kitabu’l-Bursan ve’l-Urcan ve’l-Umyan ve’l-Hûlan*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun (Beyrut: Dâru’l-Cil, 1990), 301; Şihabuddin Muhammed b. Ahmed el-İbşihî, *el-Mustatraf fi Külli Fennin Mustazraf* (Mısır: Mektebetu Cumhuriyyetu’l-Arabiyye, ts.), 11.

¹² Ebû Abdullah Muhammed b. Zafer el-Mekkî, *Kitabu Enbâi Nucebei’l-Ebnâ* (b.y. Efâki’l-Cedide, 1980), 1: 85-86.

fazilet ve ikram ehlidir o.”

*“Fasih kişiyi bile aciz bırakır, sözü hikmet olur *sıkıntı anında zorluğu giderir”*

*“Söz yerinde durmadığında/kargaşada * insanlar farklı yön-
lere koştururken”*

Bu ninni, Abdullah b. Zübeyr’in nesebinin Peygambere ihlâsıyla bilinen Zübeyr b. Avvam ile Ebu Bekir’e (r.a.) dayandığını, annesinin onun hakkındaki beklentileri ifade edilmekte, kargaşada/ihtilafta hikmet ehli biri olacağı yönündeki temenni dile getirilmektedir.

✓ Bir bedevi kadın çocuğunu oynatırken şöyle bir ninni terennüm eder:¹³

*“يا حبذا ريح الولد * ريح الخزامي في البلد * أهكذا كل ولد * أم لم يلد مثلي أحد؟”*

*“Ne güzeldir çocuğun kokusu * Ülkedeki en güzel koku”(lale kokusu gibi)*

*“Böyle midir her çocuk? * Yoksa kimse benim gibi çocuk doğurmadı mı?”*

Bu ninnide, çocuğun kokusu, herkesi mest eden kokuya benzetilmekte ve annenin çocuğu sayesinde elde ettiği mutluluğun tarif edilmez ve inanılmaz bir şey olduğunu anlatırcasına; anne, her çocuğun annesine böyle duygular yaşatıp yaşatmadığını ve kimsenin kendisi gibi bir çocuğa sahip olup olmadığını mübalağalı bir üslupla sormaktadır.

✓ Bir bedevi kadın uzun yıllar çocuğu olmamasının sıkıntısını çeker ardından çocuğu olur ve bundan çok mutlu olur. Kadın çocuğuna olan aşırı sevgisini eleştirenlere cevaben olsa gerek çocuğunu oynatırken şöyle mırıldanır:¹⁴

*“أحبه حب الشحيح ماله * قد ذاق طعم الفقر ثم ناله * إذا أراد بذله بدا له”*

*“Onu (çocuğu) mülke düşkün bir cimri kadar seviyorum * Fakirliği tattıktan sonra zenginliğe kavuşan bir cimri gibi * Malını harcamak istediğinde fakirliğin hatırlayan bir cimri”*

¹³ Enis Davud, *Edebu'l-Atfal* (Kahire: Dâru'l-Ma'arif, 1993), 13; el-İbşihi, *el-Mustatraf*, 11.

¹⁴ el-İbşihi, *el-Mustatraf*, 11; Davud, *Edebu'l-Atfal*, 14; Ebû Sa'd, *Eğâni Tarkisi'l-Atfâl*, 56.

- ✓ Bir kadın Ancede adlı çocuğuna şöyle bir ninni söyler.¹⁵

"يا قوم، ما لي لا أُحِبُّ عَنَدَهُ؟"

"وكلُّ إنسانٍ يُحِبُّ وَلَدَهُ"

"حُبُّ الحَبَّارِ وَيُؤْفُ عِنْدَهُ"

"Ey kavmim! Neden 'Ancede'yi sevmeyeyim ki"

"Her insan çocuğunu sever!"

"Toy kuşu bile yavrusunun yanında kalır ona uçmayı öğretir"

Bu ninnide: herkesin çocuğunu sevdiğini hatta "Toy" kuşunun bile yavrusunu sevip ona uçmayı öğrettiğini ve kendisinin de çocuğunu sevdiğini bunun neden garipsendiği, sorulmaktadır.

- ✓ İki eşi olan bir bedevinin bir eşi erkek diğer eşi ise kız doğurur, erkek çocuğu olan kadın çocuğunu oynatırken kumasına göndermede bulunarak şöyle der:¹⁶

"الحمد لله حميد العالِي * أنقذني العام من الجوالي"

"من كل شوهاء كشن بالي * لا تدفع الضميم عن العيالي"

"Hamd olsun yüce Allah'a * kurtardı bu yıl kızlardan beni!"

"Her eskimiş, çürük tulumdan * Ailesinden zilleti def etmeyen"

Bunu duyan diğer kadın kız çocuğunu oynatarak şöyle mukabelede bulunur:

"وما على ان تكون جارية * تغسل راسي وتكون الغالية"

"وترقع الساقط من خمارية * حتى إذا ما بلغت ثمانية"

"أزرتها بنقبة بمانية * أنكحتها مروان او معاوية"

"أصهار صدق ومهور غالية"

"Ne olmuş kız olmuşsa! * Başımı yıkar ve nazlı/süslü olur"

"Başörtüm düştüğünde onu yerden alır * evlilik yaşına ulaştığında"

"Yemen örtüleriyle onu örter * Mervân veya Muaviye ile ev-

¹⁵ İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mukrem b. Ali b. Manzur, *Lisanu'l-'Arab* (Kahire: Dâru'l-Ma'arif, ts.), 3123.

¹⁶ el-İbşihî, *el-Mustatraf*, 11.

lendiririm”

“Sadık damatlar ve pahalı mehirler!”

Bu parçada kız çocuğu olmasının kınanacak bir şey olmadığı belirtilmekte, kızların yapabileceği işler sıralanmakta ve yüklü bir mihr ile evlendirileceği dile getirilmektedir. Rivayete göre kadının böyle söylediğini öğrenen Mervân b. Hakem (ö. 65/685) yüz bin miskal mihr üzeri o kızla evlenir bunu duyan Hz. Muaviye (ö. 60/680): *“Eğer Mervan bizden önce davranmasaydı mihrini daha fazla verirdik”* demiştir.

✓ “Malik” adındaki çocuğunu oynatan bir bedevi şöyle terennüm eder:¹⁷

“ يَا رَبِّ رَبِّ مَالِكٍ بَارِكْ فِيهِ * بَارِكْ لِعَنْ جُئِبُهُ وَيُدْنِيهِ ”

“ ذَكَرَنِي لَمَّا نَظَرْتُ فِي فِيهِ * أَجْزَعُ نَوْرِ غَرِيْتِ أَوْأَخِيهِ ”

“ وَالْوَجْهَ لَمَّا أَشْرَقَتْ نَوَاحِيهِ * دِينَارِ عَيْنِ بَيْدِ تَبْرِيه ”

*“Ey rabbim! Malik’in rabbi, onu mübarek kıl! * Onu seven ve yakın olanı (annesini) mübarek kıl”*

*“Ağzına baktığımda * Beyaz çiçeklerle dolu bir bahçeyi hatırlarım”*

*“Her iki yanağı parladığında * Usta bir elden çıkan saf/parlak bir dinar gibidir.”*

Bu ninnide, çocuğa ve onu koruyan- seven annesine duâ edilmekte, çocuğun ağzı, beyaz çiçeklerin (dişlerin) olduğu dar bir vadiye, yüzü parlayan bir altın dinara benzetilmekte böylece çocuğun güzelliği ifade edilmektedir.

✓ Ünlü dil bilgini Yunus b. Habib (ö. 182/798) bir bedevinin “Yerbu” adlı çocuğunu oynatırken şöyle dediğini duyar:¹⁸

“ يَرْبُوُ ذَا الْقَنْزَاعِ الدَّفَاقِ * وَالْوَدْعَ الْأَحْوِيَّةَ الْأَخْلَاقِ ”

“ بِي بِي أَرْيَافُكَ مِنْ أَرْيَاقِ * وَحَيْثُ خَصِيَاكَ إِلَى الْمَاقِ ”

“ وَعَارِضٌ كَحَايِبِ الْعِرَاقِ ”

*“İnce saç lülelerine sahip bir afacan * Ne güzel boncuklar*

¹⁷ İbn Kuteybe ed-Dineveri, ‘Uyunul’l-Âhbar, 2. Baskı (Kahire: Matbaatu Dâru’l Kutub’i-l-Mısriyye, 1996), 1: 30.

¹⁸ İbn Manzur, Lisanu’l-‘Arab, 2907.

asılmış ona”

“Salyan... * Yumurtaların ise büyüktür”

“Dişlerin dizilişte dümdüz bir halde”

Bu ninnide, Çocuğun saçı ve dişleri inci bir kolyeye benzetilmekte ve bunun yanı sıra erkeklik özelliklerine de değinmektedir. Ayrıca Arap geleneklerinde olan çocuğun başını tıraş edip bir tutam saç bırakma âdetini anlatmaktadır.

Fakih ve ediplerden olan Ebû Zeyd ‘Amr b. Şebbe’nin (ö. 262/876) babasının adı Zeyd olmasına rağmen “Şebbe” olarak adlandırılmasındaki sebebin annesinin onu oynatırken söylediği ninnye bağlanmaktadır.¹⁹

“ يَا بَابِي وَشَبَّابًا * وَعَاشَ حَتَّى دَبَّ * شَيْخًا كَبِيرًا حَبَّابًا ”

“Babam sana feda olsun çocuğum genç olasin * Çok yaşayasın, delikanlı olasin * İhtiyarlayıncaya kadar yaşayasın....”

Hz. Fatıma r.a (ö. 11/) oğlu Hz. Hüseyin’i oynatıp Peygamber efendimize benzediğinden dolayı övünüp şöyle terennüm ederdi:²⁰

“ إِنَّ نَبِيَّ شِبْهُ النَّبِيِّ * لَيْسَ شَيْبَهَا بِعَلِيٍّ ”

“Oğlum peygambere benzer * Ali’ye benzemez”

✓ Peygamber efendimizin sütannesi Halime Sa’diyye o’na söylediği ninni:²¹

“ يَا رَبِّ إِذْ أَعْطَيْتَهُ فَأَبْقَيْتَهُ * وَأَعْلَمَهُ إِلَى الْعُلَا وَرَقَّ * وَادْحَضَ أَبَاطِيلَ الْعِدَا بِحَقِّهِ ”

“Rabbim! Ona verdiği daim eyle * Onu yücelere çıkar yükselt *

Hakkındaki düşmanlıkları yok et Allahım!”

✓ Peygamber efendimizin süt kız kardeşi Şeyma’nın Peygamber efendimize söylediği ninni:²²

“ هَذَا أَخِي لَمْ تَلِدْهُ أُمِّي * وَلَيْسَ مِنْ نَسْلِ أَبِي وَعَمِّي * فَأَنْبِئِ اللَّهُمَّ فِيمَا نَسَبِي ”

“Bu annemin doğurmadığı kardeşimdir * Babam ve amcam soyundan değil *

¹⁹ es-Suyûtî, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celaleddin es-Suyûtî, *el-Muzhir fi ‘Ulumi’l-Luğati ve Envâ‘iha* (Kahire: Mektebetü Dâri’t-Turâs, ts.), 2: 428; Ammar, "el-Kiyemu’t-Terbeviyye", 806.

²⁰ Ammar, "el-Kiyemu’t-Terbeviyye", 808.

²¹ Ammar, "el-Kiyemu’t-Terbeviyye", 806.

²² Ammar, "el-Kiyemu’t-Terbeviyye", 806.

“Büyüttüklerin arasında onu da büyüt Allahım!”

✓ Hz. Ebû Bekir’in Annesi Selma b. Sahr küçükken onu oynatıp şöyle terennüm ederdi:²³

“عَتَيْقُ يَا عَتَيْقُ * ذُو الْمَنْظَرِ الْأَنْبِقِ”

“وَالْمَقُولِ الرَّبِيقِ * كَالْمَصْعَبِ الْفَنْبِقِ”

“رَشَفْتُ مِنْهُ رَيْقُ * كَالرَّزَنْبِ الْفَنْبِقِ”

“Atik ey Atik! * Güzel, narin yüzlü kişi”

“Keskin/beliğ sözün sahibi * Onurundan ötürü eziyet edilmeyen”

“Güzel kokulu bitki gibi * Olan kokusunu gördüm”

Cahız (ö. 255/869) *el-Beyan ve't-Tebyin* adlı eserinde, erkek çocuk doğurmadı diye eşini terk eden Ebû Hamza ed-Dabbî adlı bir bedevinin, eşinin olduğu çadırın yanından geçerken kadının çocuğunu oynatıp şöyle dediğini duyduktan sonra eşine ve çocuklarına döndüğünü zikretmektedir.²⁴

" ما لأبي حمزة لا يأتينا * ظلّ في البيت الذي يلينا"

" غضبان ألا نلد البنينا * تالله ما ذلك في أيدينا"

" وإنما نأخذ ما أعطينا ونحن كالأرض لزارعينا * نبت ما قد زرعوه فينا"

“Ebû Hamza Neden bizlere gelmiyor! * Evimizin yanındaki evde kalıyor!”

“Erkek çocuğumuz olmadı diye bizlere öfkeli * Allah’a yemin olsun ki o’ elimizde değil”

“Bizler ancak verileni alır, bizler çiftçiler(imiz) için bir toprağız * Bizlere ekileni yeşertiriz”

2. NİNNİLERİN KÜLTÜREL YANSIMALARI

Çocuk edebiyatı tarihi, çocukluğun ayrılmayan bir birlikteliğidir. Zira çocuğun okuduğu ve işittiği metinler, hikayeler, öyküler

²³ Ammar, "el-Kiyemu't-Terbeviye", 814.

²⁴ Ebû 'Usman Amr b. Bahr el-Câhız, *el-Beyan ve't-Tebyin* (Beyrut: Dâr ve Mektebetü'l-Hilâl, 2002), 3: 275; Davud, *Edebu'l-Atfal*, 15.

ve şarkılar onun kişiliğini oluşturan en büyük etkenlerdendir.²⁵ Çocukluk dönemi, insan gelişiminin temelini oluşturur. Özellikle erken yaşlarda çocuk, hareketli ritme ve müzik eşliğindeki sözlere daha iyi karşılık verir ve daha sonra dilsel aşamaya geçerek ritim, nağmeler, deyimler ve renkler gibi ses olgularıyla tanışır.²⁶ Çocuklara söylenen bu şarkılar yer yüzündeki tüm halkların kültürünün bir parçasını oluşturmaktadır. İslâmın zuhuruyla birlikte Müslüman olan Arap toplumu, çocuklarının eğitim ve öğretimine ciddi bir çaba harcamış, evlatlarının topluma yararlı donanımlı bireyler olmalarına özen göstermişlerdir. Bu sürece en fazla katkısı olan kişi ise şüphesiz anneler olmuştur. Çünkü çocuklar, küçükken annelerinden duydukları ninnilerin hayalleriyle büyür ve zamanla bilinç altına yerleşen bu hayalleri ulaşılması gereken birer hedef haline getirirler. Arap dilinde el-Münağât (المناغاة)²⁷ olarak bilinen aşamayla başlayan bu süreç, çocuğun yetişmesinde ve dil melekesi edinmesinde önemli ve hassas bir merhalelidir. Anne bu ninnileri nağmeli bir şekilde söyleyip tekrarladığında çocuk bazı sözcüklerin belli anlamları olduğunu kavrar ve bu sözcükler artık onun zihninde birer simge haline gelir. Çocuk kendisine söylenen ninni sözcüklerini tekrarlayarak ve bunları kendine göre anlamlandırarak ileriki bir aşamaya geçer. Süreç sonunda da annesinin ninnilerinden kaptığı sözcükleri taklit eden çocuk, isteklerini anlatmayı ve yaptırmayı başardıkça daha fazla konuşmaya çalışır.²⁸ Yaşı ilerledikçe akıl gelişimi de ilerleyen çocuk için artık bu ninniler onu uyutmak ya da oynatmak için kullanılan birer şarkı sözcüklerinden ibaret olma özelliğini aşar ve çocuk için daha anlamlı hale gelir. Bu yeni lafızlar ve tabirler çocuğun bilinçaltına yerleşerek, dil melekesinin güçlenmesini sağlar.

Çocuklarda erken yaşlarda başlayan dil öğrenme kapasitesi ilk önce aile içinde anne ve babanın söz telkin etmesiyle başlar. Çocuğa yöneltilen en iyi söz müfredatının da onu oynatarak, severek ve ona

²⁵ Seth Lerer, *Edebü'l-Atfâl Min Aesop İlä Harry Potter*, Trc. Melike Abyad (Dimaşk el-Hey'etu'l-Âmmetu's-Suriyye li'l-Kitâb, 2010), 5.

²⁶ Ahmed Zilit, *Edebu't-Tufûle, Beyne Kamil Keylâni ve Muhammed el-Harâvi* (Kahire Dâru'l-Ma'ârif, 1994), 49.

²⁷ el-Münağât: iltifat, bir annenin çocuğuna sevdiği ve hoşlandığı sözlerle seslenmesi. Muhammed b. Ebi Bekr er-Râzi. *Muhtâru's-Sihâh* (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1986), 279.

²⁸ İbrahim Enis, *Delâletü'l-Elfâz*, 6. Baskı (Kahire: Mektebeu'l-Enclo'l-Mısriyye, 1984) 69-70.

iltifatta bulunularak şarkılar eşliğinde söylenen kelime ve cümleler olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar, çocuğa söylenen ninni vs. şarkılar çocuğun ahenkli, kafiyeli sesler ile ahenksiz, kafiyesiz sesler arasında ayırım yapmasını ve duyu organını daha aktif ve hassas olarak kullanma becerisi kazandırdığını göstermiştir.²⁹ Binaen aleyhi, sözlü halk edebiyatının önemli bir unsuru olan ninniler çocuğun hayatında, kişiliğinin oluşmasında ve eğitim sürecinde ciddi iz bıraktığı yönünü teşkil etmektedir. Çünkü ninniler, çocuğun çevresindeki olguları idrak etmesi, isteklerini ifade etmesi ve dilsel yeteneklerini öğrenerek geliştirmesindeki en büyük yardımcıdır.³⁰

Aile ortamı insan hayatındaki ilk ve en önemli eğitim ortamıdır. Çocuğu kucaklayan bedensel, zihinsel, psikolojik, sosyal isteklerini karşılayan ilk okuldur aile. İnsanın kimliği mahiyetindeki ana dilinin edinildiği ana merkezdir aile. Çocuk kendi evinde ilk ses tecrübelerini yaşar ve daha sonra yavaş yavaş işittiği seslerle çevresinde olup biten arasında bir ilişki olduğunu anlar. Ninniler çocuklarda dilin en önemli yeteneklerinden olan dinleme ve konuşma yeteneklerini geliştirir çünkü çocuk işittiğini telaffuz eder. Modern tıp tarafından çocuklara öğretilmesi gerekenler arasında zikredilen ninniler, çocuklara dili, kendilerini ifade etmeyi öğretmesinin yanı sıra kişiliklerinin oluşmasında ve zihinlerinin daha aktif tutulmasında en önemli eğitim araçları arasında gösterilmektedir.³¹

Ninnilerin söylenme amacı her ne kadar tek olsa da farklı mesajlar içermektedir. Bu mesajlar başlıca şöyledir:

2.1. Dinî İnançlara Dayalı Ninniler:

Dinî inançların çocuğun kişilik olarak yetişmesinde çok büyük rolü vardır. Dine duyulan saygının getirmiş olduğu şuurun aile içinde annelerin çocuklarına ninniler sayesinde gönderdiği mesajlar belirgin bir şekilde görülmektedir.³² Dinî sembol ve kavramlardan

²⁹ İbrahim Enis, *Mūsika'ş-Şür*, 2. Baskı (Kahire: Mektebeu'l-Enclö'l-Mısriyye, 1952), 9.

³⁰ Ahmed Muhammed el-Ma'tük, *el-Hasiletü'l-Lügaviyye*, 1. Baskı (Kuveyt: Âlemu'l-Ma'rife, 1996), 21.

³¹ Sergio Spina, *et-Terbiyetü'l-Lügaviyye li't-Tfıl*, Trc. Favzi İsa vd. (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabi, 2001), 91.

³² Ebû Sa'd, *Eğâni Tarkisi'l-Atfâl*, 23.

esinlenerek sözlü halk edebiyatında söylenen bir ninniye örnek olarak:³³

ناموا ناموا ناموا عيني ما تنام
من حُبك يا محمد هجرنا المنام
على بيز زرم نَصَبْنَا لِحَيَامِ
على بيز زرم تَوَضَى النَّبِيِّ

"Uyuyun, uyuyun, uyuyun, girmiyor uyku gözüme "

"Senin aşkın Muhammed uykuyu aldı gözümünden"

"Zemzem kuyusuna çadırları diktik"

"Zemzem kuyusunda abdest aldı Peygamber."

Görüldüğü üzere annenin çocuğunun uyuması için söylediği bu ninni, İslam dininin kavramlarından beslenmiş, Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) atıfta bulunarak, dinî sembollere işaret etmiştir. Dinî temalara dayalı ninniler genellikle annelerin çocuklarına dualar eşliğinde söyledikleri manzumeler olmuştur. Bir anne çocuğuna şöyle dua etmektedir:³⁴

عَوَّذْتُهُ بِالْكَعْبَةِ الْمَسْتَوْرَةِ
وما تلا محمد من سورة
ودعوات ابن أبي محذور
إني إلى حياته فقيرة

"Onu örtülü Kabe ile muskaladım"

"Muhammed'in okuduğu her sure ile"

"Ebu Mehzüre'nin dualarıyla"³⁵

"Ben onun ömrüne muhtacım"

Burada anne dinî inançlarına dayanarak oğlunun sağlığını Kabe, Kur'an-ı Kerim ve salihlerin dualarıyla korunmasını ve ömrünün uzun olmasını diliyor.

³³ Suphi İbrahim Şarkâvi vd. "Eğâni'l-Atfâli's-Şa'biyye fi'l-Ürdün ve Delalâtuha'r-Ramziyye", *el-Mecelletü'l-Urdüniyyeti li'l-Funûn* 2/6 (2013): 175- 198.

³⁴ Hulûd İbrahim el-Ammuş, "Eşâru Tarkisu'l-Atfâl fi't-Türâsi'l-Arabii'l-Kadim", *Câmiatü Ummu'l-Kura Li Ulûmi'l-Lugâti ve Adâbihe dergisi* 3 (2010): 122.

³⁵ Ebu Mehzüre peygamber efendimiz (s.a.v) müezziniydi ve çok güzel bir sese sahipti. Bk. Ebû Sa'd, *Eğâni Tarkisi'l-Atfâl*, 68.

2.2. Sosyal Geleneklere Dayalı Ninniler:

Yaygın bir görünüme sahip olan ninniler, değişik tüm sosyal sınıfların ortak noktasıdır. Erkek ve kadınların katılımıyla uygulanan ninniler, sosyal hayat, örf, adet ve geleneklere, halk edebiyatına ve özellikle çocuk şarkılarına yansımıştır. Anneler sosyal değerlere atıfta bulunurken, çocuğuna söylediği şarkılar da onunla halk ve millet arasında gurur duyacağı ve kabile içinde övülecek bir şahsiyet olmasını ister. Ninnilerde, kinaye ve teşbih gibi edebi sanatlar kullanılarak, toplumda örnek gösterilen kahraman, alim, şair ve örnek gösterilen diğer kişilere vurgu yapılır ve çocuğun onların izinde büyük bir kişi olması umulur.

Ninniler hem anne hem de babanın erkek çocuğa duyulan büyük rağbetini göstermektedir. Bu sosyal algı ileride kadının erkek çocuk doğurması onu mutluluğa ulaştıracak ve erkek çocuk onun gurur kaynağı haline gelecektir. Sosyal mesaj içeren ninnilere örnek olarak Hind bint Utbe'nin oğlunu oynatırken söylediği şu ninni ön plana çıkmaktadır. Hind söylediği ninnide çocuğunu methederek, onun soylu ve şerefli bir kabileden olduğunu ve ileride önemli bir adam olacağını söyler:³⁶

إِنَّ بَنِيَّ مِنْ رِجَالِ الْحُمْسِ

كَرِيمٌ أَصْلِي وَكَرِيمُ النَّفْسِ

لَيْسَ بِوَجْهَابِ الْفُؤَادِ نَكْسِ

عَتَبَةُ بَدْرٌ وَأَبُوهُ شَمْسِ

"Benim oğlum Kureys'in en cesur adamlarındandır"

"Asil, soylu ve gururludur"

"Korkak, hayırsız ve de değildir alçak "

"Utbe dolunay, babası ise güneştir"

Burada Hind oğlu Utbe'yi gelecekte eli kılıç tutan cesur bir savaşçı olarak görmek istediğini temenni ediyor. Burada ailesini ve kabilesini koruyana kinaye edilip doğal olarak sosyal değerlere vurgu yapılmaktadır.

Bazen de Arap kültüründe alışılmış olan erkek çocuk rağbeti

³⁶ Ebû Sa'd, *Eğâni Tarkisi'l-Atfâl*, 81.

aksine kız çocuklarına yönelmiş dizeler görmek mümkündür. Bu erkek çocuklara söylenen methiyelere nazaran sınırlı kalsa da Araplar arasında kızıyla gurur duyan, onu seven ve terbiyesine özen gösterenler de olduğunu göstermektedir. Bir parçada şair şöyle söylüyor:³⁷

كريمةٌ يجُيها أبوها
مليحةُ العينين عذبٌ فوها
لا تُحسِنُ السَّبَّ وإن سَبُّوها

"Kızım asildir, babası onu sever"

"Güzel gözlü, tatlı dilli"

"Ona sövseler bile, kötü söz söylemez"

2.3. Eğitime Dayalı Ninniler:

Çocukluk dönemi insan hayatındaki eğitim ve yetişmenin omurgasını oluşturmaktadır. Bu dönemde elde edilen tecrübeler çocuğun duygusal ve zihinsel kişiliğinin temelini teşkil etmektedir. Dolayısıyla çocuğa söylenen şarkılar eğitim ve terbiye alanında büyük bir öneme haiz olmuştur. Çünkü şarkıların içinde aktarılan eğitici ve ahlakî değerler, çocuğun çeşitli alanlarda kendisini geliştirmeye yönelik en önemli yardımcısı olmuştur. Şarkıların bazen renkleri, bazen harfleri ve sayıları, bazen de hayvan ve eşya adlarını öğretmeye yönelik olarak bir amacı olduğu görülmektedir.

Günümüzde sıkça kullanılan ve çocukların oynayarak öğrendiği bir şarkıdan alınan parça şöyledir:³⁸

أنا في الثوتِ موجود
أنا في التفاحِ موجود
أنا في العُشْبِ موجود
أنا في الشَّجَرِ موجود
أنا في الموزِ موجود
أنا الشَّمْسِ موجود
أنا في الثوتِ موجود
أنا في التفاحِ موجود
أنا في العُشْبِ موجود
أنا في الشَّجَرِ موجود
أنا في الموزِ موجود
أنا الشَّمْسِ موجود

"Kırmızı, kırmızı, kırmızı.. ben elmada varım, ben çilekte varım"

"Yeşil, yeşil, yeşil.. ben otta varım, ben ağaçta varım"

"Sarı, sarı, sarı.. ben güneşte varım, ben muzda varım"

³⁷ el-Ammuş, "Eşâru Tarkisu'l-Atfâl", 151.

³⁸ Colors - Toyor baby, "Uğniyetü ElvâN", erişim: 23 Eylül 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=AdQCja4MBeY>

Bu şarkıda renkleri canlandırarak kendilerini tanıtmaları eğitimsel bir akım olarak belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Burada renkleri öğrenmenin yanı sıra eşyalarla olan ilişkileri de gösterilmektedir. Rengi sözcüklerle bağdaştırma sırasında çocuk herhangi bir ögenin rengine hangi lafzın delalet ettiğini idrak eder, daha sonra bu şarkıyı tekrarlamasıyla zihninde yerleşir, böylece çocuk eğlenerek bir şeyleri öğrenmiş olur.

Diğer taraftan eğitim amaçlı söylenmiş ve çocuklara kitabı sevdirmeye amaçlı düzenlenmiş beyitlerden oluşan Muhammed el-Harâvi'nin el-Kitâb dizelerinde şöyle diyor:³⁹

أنا فتى ذو أدبٍ أقرأ خير الكتب
إن غابت الأصحابُ فصاحي الكتابُ
فيه حديثُ السَّمَرِ مُزِيناً بالصور
أسألهُ يُحِبُّني عن كلِّ ما يُريُّني

"Ben edepli bir delikanlıyım, en hayırlı kitapları okurum"

"Yalnız kalsam bile, arkadaşımıdır kitap"

"İçinde en güzel sohbetler, resimlerle süslenmiş"

"Ona sorsam cevaplar, endişelendiğim herşeyi"

Bu dizelerdeki ritmik ve dilsel yankılar çocukların tekrarlamalarında ve ezberlemelerinde kolaylık sağladığı gibi zihni gelişimlerinde de kitaba karşı ciddi öğütler vermektedir.

2.4. Milli Görüşe Dayalı Ninniler:

Çocuklarda milli tutum doğup büyüdüğü topraklara karşı erken yaşlarda bağlılığını gösterir. Bu olay çocuğun yaşının ilerlemesiyle, gerçek ve sosyal hayatının çehreleriyle tanışmasıyla daha da güçlenir. Böylece milli şarkılar insan hayatında büyük öneme sahip olup çocuklara vatanı sevdirmeye konusunda iyi bir faktör örneği teşkil etmektedir. Örneğin XX. yüzyılın ortalarına geldiğimizde Filistin'in işgalinin ardından Arap ülkelerinde, özellikle Bilâdu's-Şâm bölgesinde ciddi anlamda vatanın ve milletin önemini vurgulayan yeni bir şiir modeli ortaya çıkmış ve bu ister istemez çocuk şarkılarına da yansımıştır. Bu şarkılar hem küçük yaştaki çocuklara hem de ilköğretim çağındaki öğrencilere şarkılar ve marşlar şeklinde Filistin'in bir

³⁹ Ahmed Zılt, *Edebu't-Tufûle*, 51.

vatan toprağı olduğunu unutmamak için ezberletilmiştir. Böylece işgal edilmiş topraklar uğruna gayret gösterip meşru müdafa hakkının önemini ve işgalci olan İsrail'den nefret ettirecek şarkılar ve marşlar her zaman var olmuştur. Bunlardan Süleyman el-İsa'nın Filistin marşı:⁴⁰

فلسطينُ داري ودرُبُ انتِصاري
تَظَلُّ بلادِي هوىُّ في فؤادي
وجوهٌ غريبة بأرضي السليبية
تبيعُ ثمارِي وتحتلُّ داري
وأعرفُ دربي وترجعُ شعبي
إلى بيتِ جدِّي إلى دفءِ مهدي

"Filistin evimdir, zaferimin yoludur"

"Vatanım olarak kalacak, kalbimdeki aşktır"

"Yabancı yüzler, çalınmış toprağımda"

"Meyvelerimi satıp, evimi işgal ediyorlar"

"Benim yolum belli, halkım dönecek"

"Dedemin evine, sıcak beşiğıme"

Milli değerler günümüze kadar gelen bu marşta aşıkardır.

Modern dönemde ülkesini terk edip göçe zorlanan Arap insanının kaderi ve hatta yaşamının bir parçası haline gelmiş demek yanlış olmayacaktır. Vatan toprağından uzaklaşması her zaman derin duygular bırakmış ve bir gün geri dönme umuduyla yaşama sıkıca tutulmasını engellememiştir. Hayatın her detayında var olan bu olay çocuklar üzerinde de etkisini göstermiş ve artık söyledikleri şarkılar bile bunu ifade etmektedir. Bu şarkılardan:⁴¹

هدِّي يا بحر هدي طَوْلنا في غيبتنا
وَدِّي سلامي وُدِّي للأرض يلي ربتنا

⁴⁰ Al-Quds al-Arabi, "Filistinü Dâri ve Derbu İntisâri", erişim: 23 Eylül 2018, <http://www.alquds.co.uk/?p=73453>

⁴¹ Alâ Abdülkadir Hüseyin, *Uğniyetu't-Tifl ve Tesiruha Alâ Şahsiyeti't-Tifl'l-Filistinî* (Filistin: Cami'atu'n-Necâh el-Vataniyye, Kuliyyetu'l-Funûni'c-Cemile, 2009/2010), 36.

سلم لي على بلادي تربة أهلي وأجدادي
بعده الزغلول الشادي بيغرد ل عودتنا

"Sakinleş ey deniz sakinleş, yokluğumuz uzadı"

"Selamımı götür bizi büyüten topraklara"

"Memleketime selamımı götür, ailemin ve dedelerimin toprağına"

"Hala yavru güvercinler, dönüşümüz için şakıyorlar"

Şam yerel lehçesiyle söylenen bu şarkı çocukların dillerinde do-laşarak vatana hasreti gösteriri ve insan fitratında olan vatan sevgi-sini ve bu insanların duygularını apaçık göstermektedir.

Bu konu her zaman şairlerin ve toplumun önceliklerinden olmuş ve bu kavramı çocukların anlaması ve akıllarına kazınması için en basit şekilde sunmaya çalışmışlardır. Modern dönem çocuk şairlerinin önderi Süleyman el-İsa bu alanda çokça şiirler yazmış ve çocuklara söylenen çoğu şarkının ve marşın kaynağı olmuştur.⁴²

وطني أشجارٌ وظلال
وتراي قمحٌ وغلال
أتفياً ظُلكٌ يا وطني
أرضُ الأجدادِ
وطنُ الأجدادِ
يتسلَّحُ بالعلم
لا يركعُ للظُّلم

"Vatanım ağaçlık ve gölgelik"

"Toprağım buğday ve tahıl"

"Gölgende otururum ey vatanım"

"Atalarımın toprağı"

"Onurların vatani"

"İlimle kuşanır"

"Zulme boyun eğmez"

⁴² Samiye Ebu Acâce, "Şiiru'l-Atfâl İnde Süleyman el-İsa", *Mecelletü'l-Mahber fi'l-Lugati ve'l-Edebi'l-Cezâiri dergisi* 5 (2009): 371-392.

SONUÇ

Çocuk edebiyatı alanında ilklerden sayılabilecek bu örnekler gerek dile ilişkin gerekse sosyal hayata ilişkin birçok önemli ipucu barındırmaktadır. Halk edebiyatının bir parçasını oluşturan , edebi sanatlar açısından ise başta teşbihin çokça kullanıldığı bu ninnilerde, çocuğun aşırı derecede sevilmesinin normal bir durum olduğu belirtilmekte, çocuğun nesebi övülmekte, çocuğun geleceğine ilişkin güzel temennilerde bulunulmakta kimi zamanda kız çocuğunun önemine değinildiği ve dilsel yönden çocukların gelişimine büyük katkılar sunarak dilsel hasıllarını güçlendirdiği görülmektedir. Ayrıca çocuk şarkılarının toplumdaki anlamı, insanların yaşadığı yaşam şartlarını en doğru şekilde o halkın psikolojisini, duygularını, ahlakını, anlayışını, örf ve adetlerini ve gerçek boyutta milli kişiliğini oluşturan değerleri ifade eden en önemli olgulardan biri olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, halk mirasından olan ninnilere, eski ve yeni dönem çocuk edebiyatında spesifik olarak değinilmiştir. Ve de çocuk şarkılarıyla, görmüş oldukları sosyal, dinî ve milli rolün eğitimsel ortamda ilişkisi ve muhtevası izlenmiştir.

Kaynakça

- Ammar, Mahmut b. İsmail. "el-Kıyamu't-Terbeviyye ve'l-İctimâ'iyye fi Enâşidi'l-Mehdi 'İnde'l-'Arab". *Ummul Kura Üniversitesi Şer'î İlimler ve Dil, Edebiyat Dergisi* 29/17 (2004): 792.
- Askalanî, İbn Hacer. *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kutubi'l-İlmiyye ts.
- Bernağış, Muhammed Hasan. *Edebu'l-Atfâl Ehdâfuhu ve Simâtuhu*. 2. Baskı. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1996.
- Câhız, Ebû 'Usman Amr b. Bahr. *el-Beyan ve't-Tebyin*. 3 Cilt. Beyrut: Dâr ve Mektebetü'l-Hilâl, 2002.
- Câhız, Ebû 'Usman Amr b. Bahr. *Kitabu'l-Bursan ve'l-'Urcan ve'l-Umyan ve'l-Hûlan*. thk. Abdüsselam Muhammed Harun, Beyrut: Dâru'l-Cil, 1990.
- Davud, Enis. *Edebu'l-Atfâl*. Kahire: Dâru'l-Ma'arîf, 1993.
- Dineveri, İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim. *Uyunul'l-Âhbar*. 2. Baskı. Kahire: Matba'atu Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, 1996.
- Ebû Sa'd, Ahmed. *Egâni Terkîsi'l-Atfâl 'İnde'l-'Arab Munzü'l-*

- Cahiliyyeti hatta'l-'Asri'l-Emevî. 2. Baskı. B.y.: Dâru'l- İlm li'l-Melayn, 1982.*
- Ebu 'Acâce, Samiye. "Şiiru'l-Atfâl İnde Süleyman el-İsa". *Mecelletü'l-Mahber fi'l-Lugati ve'l-Edebi'l-Cezâiri* 5 (2009): 371-392.
- el-Ammuş, Hulûd İbrahim. "Eş'âru Tarkisu'l-Atfâl fi't-Türâsi'l-Arabiyyi'l-Kadim". *Câmiatü Ummu'l-Kura li Ulûmi'l-Lugâti ve Adâbihe dergisi* 3 (2010): 122.
- el-Ma'tûk, Ahmed Muhammed. *el-Hasiletü'l-Lûgaviyye. 1. Baskı. Kuveyt: Âlemü'l-Ma'rife, 1996.*
- Enis, İbrahim. *Delâletü'l-Elfâz. 6. Baskı. Kahire: Mektebeu'l-Enclo'l-Mısriyye, 1984.*
- Enis, İbrahim. *Mûsika's-Şiir. 2. Baskı. Kahire: Mektebeu'l-Enclo'l-Mısriyye, 1952.*
- Hüseyin, Âlâ Abdülkadir. *Uğniyetu't-Tıfl ve Tesiruha alâ Şahsiyyeti't-Tıfli'l-Filistiniî. Cami'atu'n-Necâh el-Vataniyye Kuliyyetu'l-Funûni'c-Cemile 2009/2010.*
- İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mukrem b. Ali b. Manzur. *Lisanu'l-Arab. Kahire: Dâru'l-Ma'arif, ts.*
- İbn Zafer, Ebû Abdullah Muhammed el-Mekki. *Kitabu Enbâi Nu-cebei'l-Ebnâ. 1. Baskı. B.y.: Efaki'l-Cedide, 1980.*
- İbşihi, Şihabuddin Muhammed b. Ahmed. *el-Mustatraf fi Külli Fen-nin Mustazraf. Mısır: Mektebetu'c-Cumhuriyyeti'l-Arabiyye, ts.*
- Lerer, Seth. *Edebü'l-Atfâl Min Aesop ilâ Harry Potter. Trc. Melike Ab-yad. Dimaşk: el-Hey'etü'l-'Âmmetü's-Suriyyetü li'l-Kitâb, 2010.*
- Râzi, Muhammed b. Ebi Bekr. *Muhtâru's-Sihâh. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1986.*
- Spina, Sergio. *et-Terbiyetu'l-Lûgaviyye li't-Tıfl. Trc. Favzi İsa vd. Ka-hire: Dâru'l-Fikri'l-Arabi, 2001.*
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celaleddin. *el-Muzhir fi Ulum el-Luğati ve Envâ'iha. Kahire: Mektebetu Dâru't-Turas, ts.*
- Şarkâvi, Suphi İbrahim vd. "Eğâni'l-Atfâli's-Şa'biyye fi'l-Ürdün ve Delalâtuha'r-Ramziyye". *el-Mecelletü'l-Urdüniyyeti li'l-Funûn* 2/6 (2013): 175- 198.
- Zılıt, Ahmed. *Edebu't-Tufûle Beyne Kamil Keylâni ve Muhammed el-Harâvi. Kahire: Dâru'l-Maârif, 1994.*

Al-Quds al-Arabi. "Filistînü Dâri ve Derbu İntisâri", erişim: 23 Eylül 2018, <http://www.alquds.co.uk/?p=73453>

Bilgicik.com. "Çocuk Edebiyatı Nedir", erişim: 20 Ağustos 2018, <http://www.bilgicik.com/yazi/cocuk-edebiyati-nedir-cocuk-edebiyati/>.

[Colors - Toyor baby, "Uğniyetü Elvân", erişim: 23 Eylül 2018, https://www.youtube.com/watch?v=AdQCja4MBcY](https://www.youtube.com/watch?v=AdQCja4MBcY)

el-Ma'rif. "Edebu'l-Atfâl", erişim: 15 Ağustos 2018, [https://www.marefa.org/;](https://www.marefa.org/)

Müessesetü'n-Nûr li's-Sakâfeti ve'l-Î'lâm. " Terânimü'l-Mehdi fi't-Türâsi'ş-Şa'bi", erişim: 04 Eylül 2018, <http://www.alnoor.se/article.asp?id=110670>.

Lullabies in Arabic Literature and Their Reflections in the Light of Language-Society

Summary

This study entitled "Lullabies in Arabic Literature and its Reflections in the Light of Language-Society" deals with lullabies which are considered one of the most important elements of oral folk culture. Lullabies are an important type of oral folk culture that carries important clues about the belief, social structure and thought of a society. Since lullabies are of the first words that a child hears from his mother, they have an important place in human life and literature. Lullabies, which contain important information about the social, cultural and religious structure of societies and with the messages they contain, have emerged as an indispensable element in children's education and a literary genre that needs to be emphasized.

Lullabies, began in the modern sense in Europe in the eighteenth century and continued with their golden age in the twentieth century. They are the healthiest source that reflects the beliefs of a community and carries the important clues about the belief, social structure and thought. In this study, which has been prepared to draw attention to the deep-rooted past aspect of Arab literature, examples related to this issue will be set. This work usually consists of answering questions like "Is there a lullaby in Arabic literature?" And "What characterizes lullabies in Arabic literature?".

Lullabies, which are one of the genres of children's literature, are found in several works, but we note that the first serious work on lullabies, collected and put into book form, was done by the Arabs. Carl Brockelmann (d. 1956) wrote in the fourth century (of Hıjir Calendar) about a scholar named Abū 'Abdullāh Muḥammad b. al-Mu'allī al-Azdī who had made a study on lullabies and compiled them in a work that he called at-Tarkīs. It is an undeniable fact that lullabies, which contain important information about the social, cultural and religious structure of societies and which give important clues about human psychology, are an indispensable element in child education. Accordingly, it is desired that this study will be used firstly by the scholars of children's literature and sec-

only by the specialized pedagogues in children's emotional, mental and social development.

In this study, we give first of all, the definition of lullabies as one of the most important elements of oral folk literature and then we mention the sources of lullabies in Arabic literature. Moreover, we give and analyze the examples of the works that have survived in this area.

This study, which covers important examples of children's literature, also contains many important clues about language and social life. The study which are part of popular literature and that are mainly used in the literary arts, especially in literature, shows that with these lullabies the child is extremely loved, that its origin is praised and that good wishes are invoked for his future. In addition, in some cases, lullabies emphasize the importance of the girl, and strengthen the linguistic output of children by making great contributions to their verbal development.

It is understood that the first work on lullabies, which has an important place in Arabic literature, was written in the fourth Century (of Hıjr Calendar) by a scholar named Abū 'Abdullāh Muḥammad b. al-Mu'allı al-Azdı. The works on lullabies in the modern sense started in the eighteenth century in Europe and as we can see, living its golden age, it has continued in the twentieth century until the present. In the context of Arabic literature, lullabies were analyzed from different perspectives such as the effects of lullabies on children's personalities as well as their religious and national values. In addition, the study made it possible to compare the examples in the old and new periods children's literature. When the sources related to the subject are analyzed, we notice that lullabies hold the healthiest source of the society's belief, social structure and thought and reflect the oral folk culture, as well as they contain important clues reflecting the life, psychology, feelings, morality, understanding, traditions and national personality of the society.

Keywords: Child, literature, Arab, lullaby.